

Τα βραβευμένα διηγήματα της Σ. Μαραγκοζάκη

του Θανάση Β. Κούγκουλου

Η μέχρι στιγμής πεζογραφική παρουσία της Σωτηρίας Μαραγκοζάκη (γεννήθηκε το 1964 στα Λουτρά της Αλεξανδρούπολης) είναι αρκούντως ιδιότυπη. Η παραδοξότητα της περίπτωσης της δεν έγκειται στο ύφος της αλλά στην ολιγογραφία της, που εγγίζει τα όρια του άκρως ελάχιστου, και ακόμα περισσότερο στη σημαντική αίσθηση που προκάλεσαν τα μικρά και περιορισμένα διηγήματά της, αμέσως με την εμφάνισή τους. Εξηγούμαι δημοσίευσε όλο και όλο τέσσερα λογοτεχνικά κείμενα : τρία που ανήκουν καθαρά στο είδος του διηγήματος και ένα δοκιμιακού χαρακτήρα. Και το αξιοθαύμαστο του πράγματος, και τα τρία διηγήματα διακρίθηκαν σε αντίστοιχους λογοτεχνικούς διαγωνισμούς, με κλιμακωτή αξιολόγηση.

Συγκεκριμένα : α) Το έκτασης δύο και κάτι σελίδων διήγημα «Το πλεκτό» προκρίθηκε στα πρώτα είκοσι ένα στο διαγωνισμό για νέους συγγραφείς έως τριάντα ετών, που διοργάνωσε το 1995 το περιοδικό *Elle* και οι εκδόσεις **Καστανιώτη**. Συμπεριλήφθηκε στον τόμο **20+1 Ιστορίες** που δημοσιοποίησε τα αποτελέσματα του διαγωνισμού (εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1995, σελ. 91 - 93). β) Το τρισελίδιο «**Ίσως την άλλη φορά**» απέσπασε το δεύτερο βραβείο στον ίδιο διαγωνισμό των *Elle - Καστανιώτη* για το 1997 και ανθολογήθηκε στον ανάλογο τόμο (**20+1 Ιστορίες, Από τον διαγωνισμό του Elle 1997**, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ. 100 - 102) και γ) «**Τα προμελετημένα ή τελευταία ευκαιρία**», επίσης πιστό στον κανόνα των δυο - τριών σελίδων που επέβαλε η συγγραφέας στον εαυτό της, κέρδισε πρώτο βραβείο διηγήματος σε διαγωνισμό νεοεμφανιζόμενων λογοτεχνών της Βόρειας Ελλάδας, τον οποίο πραγματοποίησε το 1998 η Εταιρεία Λογοτεχνών Θεσσαλονίκης (υπό δημοσίευση στο περιοδικό του Πύργου *Αλφειός*).

Τελικό άθροισμα (επιτρέψτε μου τη σχολαστικότητα αλλά νομίζω πως εδώ οι αριθμοί αναδεικνύουν εύγλωττα το ενδιαφέρον της υπόθεσης): περίπου οκτώ σελίδες βραβευμένης λογοτεχνικής παραγωγής. Σίγουρα η ισχνή αυτή συγκομιδή, που ωστόσο στο σύνολό της τιμήθηκε, υποδηλώνει πολύ περισσότερα γραπτά και δοκιμές στα συρτάκια της Μαραγκοζάκη και παράλληλα δηλώνει μια αδικαιολόγητη ατομία να εξωτερικεύσει τη δουλειά της, καθώς από το 1995 έως σήμερα πέραν των διαγωνισμών σιώπησε και δεν ακολούθησε τη συνηθισμένη πορεία συμμετοχής σε λογοτεχνικά περιοδικά ούτε βέβαια επιχείρησε μια αυτοτελή έκδοση διηγημάτων. Υπογραμμίζω πως θεωρώ ανεξήγητη τη συστολή της, αφού έχει εκτεθεί πολλαπλά και με επιτυχία εδώ και δώδεκα χρόνια ως δημοσιογράφος, πολιτιστικών κυρίως θεμάτων, στον τοπικό τύπο της Θράκης. Μάλιστα και σήμερα εργάζεται σε δημοσιογραφική θέση: είναι υπεύθυνη του γραφείου τύπου στο νεοσύστατο δήμο Τραϊανουπόλεως.

Ας δούμε από κοντά τις ιστορίες της Μαραγκοζάκη, ξεκινώντας από την επιφάνεια και κατευθυνόμενοι σταδιακά προς το εσωτερικό τους.

Κοινός
παρονομαστής
όλων των
ιστοριών της
Σ. Μαραγκοζάκη
ο ατελέσφορος
έρωτας και η
ψυχαναλυτική
αποτύπωση.

Ορατά και άμεσα αναγνωρίσιμα στοιχεία είναι η **ελλειπτικότητα**, η **ψυχογραφική διάθεση** και η **υποτυπώδης έως ανύπαρκτη πλοκή**. Ήδη σημείωσα τα σχετικά με την έκταση των διηγημάτων της. Οφείλω, όμως, να προσθέσω ότι η λιτότητα δεν αποτελεί μόνο ένα κέλυφος αλλά εμποτίζει την ουσία των κειμένων της. Τούτο αποδεικνύεται από τον πρωταγωνιστικό ρόλο των ρημάτων στο εκφραστικό επίπεδο και από το γοργό και απέρριπτο ρυθμό της διήγησης. Είναι φανερή μια προσπάθεια εξοβελισμού της λεπτομέρειας, όταν αυτή δεν προσθέτει τίποτε ουσιαστικό ή δεν εξυπηρετεί την οικονομία του μύθου, και σε ικανοποιητικό βαθμό η συγγραφέας καταφέρνει να φτάσει πλησίον της αρχικής της πρόθεσης.

Η αφήγηση και στα τρία πεζογραφικά της δείγματα είναι τριτοπρόσωπη και επιλέγεται εξωτερική οπτική γωνία αλλά με «εκλεκτική παντογνωσία». Δηλαδή ο αφηγητής της Μαραγκοζάκη αν και είναι αμέτοχος παρατηρητής των συμβάντων εστιάζει προσεκτικά στη σκέψη και στη δράση του κεντρικού ήρωα. Η τεχνική αυτή της επιτρέπει να είναι ταυτόχρονα απύσχα και παρούσα. Μας δίνει μια απατηλή αίσθηση αντικειμενικότητας, ωστόσο κρυφά και κλείνοντας το μάτι συνηγορεί υπέρ του ήρωά της. Στην πραγματικότητα φωτίζεται ένα και μοναδικό κάθε φορά πρόσωπο, για το οποίο παρέχονται πληροφορίες από το βίο του με αστραπιαίες αναδρομές (flash back) σε επεισόδια του παρελθόντος του. Και εδώ επιχειρείται η ανατροπή της ιστορίας. Ξαφνικά αποκαλύπτονται κάποιες πτυχές που μεταβάλλουν απότομα τη στάση του αναγνώστη απέναντι στο βασικό χαρακτήρα. Κατά κανόνα η μεταβολή είναι προς το θετικότερο, έτσι ώστε να κερδίζει τελικά τη συμπάθειά μας.

Οι χαρακτήρες είναι άτομα πάσχοντα και ψυχικά τραυματισμένα. Ειδικότερα, στο «**Πλεκτό**» παραβιάζεται και ακυρώνεται το αιώνιο σύμβολο της Πηνελόπης. Η μεσόκοπη αλλά ερωτικά ενεργή κυρά - Ελπίδα ενώ περιμένει ως σωτήριο χάδι την επιστροφή του συζύγου - μετανάστη, όταν

συντελείται δεν εξαγρυώνονται όσα αυτή υποσχόταν. Και αναπόφευκτα γυρίζει, με τη σειρά της, στη μόνη της παρηγοριά, το πλεκτό. Με άλλα λόγια, ο Οδυσσεύς αποδεικνύεται κατώτερος του ξηλωμένου υφαντού. Στο εξόχως φροϊδικό «**Ίσως την άλλη φορά**» η γραφή της προσεγγίζει την αρσενική κοινότητα του στρατού. Ένας άγριος και άκαμπτος καρβανάς, καθώς ξεδιπλώνεται η αφήγηση, φανερώνεται ευνοχιτισμένος σεξουαλικά, εφόσον δεν μπορεί να ικανοποιήσει και να ικανοποιηθεί. Αξιο λόγου είναι το γεγονός πως οι στρατιωτικές σκηνές, αν και προϋποθέτουν την αβίωτη για τη Μαραγκοζάκη εμπειρία της θητείας, αποδίδονται πειστικά. Ίσως δεν πρέπει να θεωρηθεί άσχετο ότι κατοικεί απέναντι από τα στρατόπεδα της Αλεξανδρούπολης και αναγκαστικά συμμετέχει ως λαθραίος θεατής στην παράλογη καθημερινότητα που εκτυλίσσεται πίσω από τα συρματοπλέγματά τους. Τέλος, στα «**Προμελετημένα ή τελευταία ευκαιρία**» η υγρασία αποτελεί το κλειδί ανάγνωσης. Μια ανύπαντρη γυναίκα που έκανε έκτρωση, αν και επιθυμούσε τη μητρότητα, βρίσκει το κουράγιο να παλέψει για το δικαίωμά της να γίνει μάνα, λίγο πριν το έσχατο όριο της εμμηνόπαυσης.

Κοινός παρονομαστής όλων των ιστοριών ο ατελέσφορος έρωτας και η ψυχαναλυτική αποτύπωση. Και στις τρεις περιπτώσεις που θίξαμε η ανεκπλήρωτη επιθυμία βασανίζει τον πρωταγωνιστή και τον οδηγεί αντίστοιχα στο συμβιβασμό, στην πτώση και στην ανύψωση. Το άλγος του απραγματοποίητου πόθου σηματοδοτεί και τον εξαγνισμό του. Η Μαραγκοζάκη δεν ξεφεύγει από την πεζογραφική θεματολογία της εποχής, αφού και πάλι ο μέγας έρωτας κυριαρχεί και παραμονεύει πίσω από τις λέξεις. Αποπειράται όμως ένα βήμα που της ανταποδίδει το όχι μικρό κέρδος να θέσει τα θεμέλια για την περιχάραξη της προσωπικής της φωνής. Ζητά να συμπλιώσει τις σύγχρονες αναζητήσεις με τη μεστή παράδοση της ψυχογραφικής εκδοχής της ελληνικής πεζογραφίας, αρχής γενομένης από το Θράκα Βιζυινό. Αυτή η αισθαντική ματιά της είναι και η προσφορά της. Ελπίζουμε πως έπεται τόσο ενδιαφέρουσα συνέχεια όσο υπόσχονται τα πρώτα της κείμενα.

Σωτηρία Μαραγκοζάκη

Τα προμελετημένα ή τελευταία ευκαιρία*

Δυό βήματα μπροστά από τον καθρέφτη. Ίσιωσε το κορμί, έλυσε τα μαλλιά, τίναξε πίσω το κεφάλι. Τα χέρια διέτρεξαν συμμετρικά τις ώρες καμπύλες, σταμάτησαν στη μέση. Ανατρίχιασε. Με σίγουρες κινήσεις έλυσε αργά, νωχελικά τον κόμπο, γλύστρισε απαλά στο δάπεδο η μεταξένια ρόμπα. Στο μισοσκόταδο διέκρινε καθαρά τις δύο σπητές θηλές στο μαραμένο στήθος, την πλαδαρή κοιλιά, τους κυρτωμένους ώμους. Σημάδια μιας φθοράς που συντελέστηκε αθόρυβα, μεθοδικά, αμείλικτα.

Πρὶν πέντε μόλις μήνες μπορούσε ακόμη να ελπίζει. Ανάμεσα στα σκέλη κυλούσε αθέατο το σκούρο υγρό κάθε τριάντα μέρες ακριβώς, σε προκαθορισμένο ραντεβού που δεν τηρήθηκε μία μόνο φορά. «Ελένη», «δημοτική υπάλληλος», «τριάντα δύο» ήταν οι απαντήσεις σ' όσα την ρώτησαν πριν βυθιστεί για να ξυπνήσει μισή ώρα μετά κατάκοπη, ντυμένη, με έντονες τάσεις για εμετό, κενή. Έμπειρη η νοσοκόμα πρόλαβε στη στιγμή, το χάρτινο δοχείο δέχτηκε ότι είχε μείνει εντός της πριν να στεγνώσει οριστικά και αμετάκλητα ίσως, όπως πίστευε τότε. Φόρεσε όσο πιο γρήγορα μπορούσε παπούτσια και ζακέτα και βγήκε τρέχοντας στο δρόμο. Μετρούσε με το βλέμμα τις πλάκες του πεζοδρομίου και τρόμαξε σαν κλέφτης στην πρώτη «καλημέρα». Στο σπίτι τράβηξε τις κουρτίνες, κατέβασε το ακουστικό, έγειρε στο κρεβάτι. Πνιχτό το βογκητό σύρθηκε στα σκεπάσματα. Ανάβλυζε οργή και απελπισία αλλά ούτε δάκρυ πότισε το λευκό μαξιλάρι.

Το ίδιο άνυδρο και βουβό ήταν το κλάμα της πέντε χρόνια μετά καθώς αιωρούνταν με τριγμούς το άψυχο σώμα του πατέρα στην τελευταία κάθοδο. Έβρεχε - ευτυχώς - και έτσι όπως στέκονταν παράμερα απ' τους άλλους, τους άτεγκτους, τους βλοσηρούς τους αδιαπέραστους «δικούς της», χωρίς μπράτσο και ομπρέλα, το πρόσωπό της μούσκεψε κι ένοιωσε ανακούφιση για 'κείνο το υγρό, το αναπάντεχο άλλοθι. Οι τεθλιμμένοι συγγενείς είχαν για μέρες να ιστορούν τα δάκρυα μεταμέλειας της ασώτου.

Δεν ίδρωσε σχεδόν ποτέ και ολόκληρο το σώμα σαν να 'χε απολέσει από τότε, απ' την κρυφή εκρίζωση, κάθε ιδιαίτερη οσμή και γεύση. «Είσαι άοσμη και στεγνή σαν το χαρτί περιτυλίγματος» είχε αστειευτεί ένας εραστής από εκείνους που διάλεγε προσεκτικά στα αραιά ταξίδια στην Αθήνα για δουλειές.

Κάθε τριάντα μέρες όμως η μυστική πηγή πότιζε τις ερήμους της, συρρίκωνε αδιέξοδα και φόβους, ανάσταινε σαν Ερινύες μνήμες παιδικές και όνειρα ανεκπλήρωτα.

Έφευγαν με το χάραμα αδέρφια και γονείς στα κτήματα το θέρος, έμενε μόνη ως το σούρουπο εκείνη. Την πρώτη απ' όλες τις φορές το είχε σχεδιάσει καιρό πριν. Πετάχτηκε ευθύς απ' το κρεβάτι σαν άκουσε να κλείνει τρίζοντας η σιδερένια πόρτα. Η κούκλα με τα καστανά μαλλιά, η πιο αγαπημένη, χαμογελούσε αδιόρατα με τα χέρια ανοιχτά, το ταφταδένιο φόρεμα απλωμένο στο βελούδινο καναπέ της μικρής σάλας. Την πήρε αγκαλιά, τη χάιδεψε, τη μύρισε, άρχισε να τη γδύνει. Την τύλιξε με προσοχή στην υφαντή κουβέρτα, κάθισε άκρη άκρη στο μπαμπακένιο στρώμα, ξεκούμπωσε το νυχτικό και πρότεινε την παιδική θηλή στο μικρό κρύο στόμα. Ανατρίχιασε σύγκορμη, κοίταξε μ' αγωνία έξω από το παράθυρο, πίεσε με δυό δάχτυλα την επίπεδη σάρκα. «Ωωωω σόπα μωρό μου, σόπα. Είδες πως σ' αγαπάει η μανούλα... Έλα ωωω...».

Μέσα από τον καθρέφτη δυό μαραμένη στήθη κρέμονταν αξιολύπητα λίγο πιο πάνω από τον θόλο της κοιλιάς της. Ντράπηκε. Κοίταξε γύρω φοβισμένη. Φόρεσε βιαστικά την ρόμπα κι έτρεξε στο σαλόνι. Το ρούχο ανασηκωνόνταν σε κάθε χτύπο της καρδιάς της και μια σταγόνα λέκιαζε το άλικό του χρώμα. Ανάβλυζε το μέτωπο, έρεε ο ιδρώτας - μετά από πόσα αλήθεια χρόνια; Θυμήθηκε την ξεχειλή μπανιέρα, το ξυράφι, το σφραγισμένο γράμμα στο τραπέζι. Με βήματα βαριά γύρισε πάλι στο λουτρό. Τα είχε όλα ετοιμάσει στην εντέλεια. Το σπίτι πεντακάθαρο, το σμαραγδί φουστάνι απλωμένο στο κρεβάτι, οι μαύρες γόβες γυαλισμένες, όλοι οι λογαριασμοί τακτοποιημένοι. Όλοι; Θέλησε να τον δει δυό μέρες πριν. Πήρε άδεια από την δουλειά και οκτώ η ώρα το πρωί πάρακαρε διακριτικά λίγο πιο κάτω απ' τη μουντή πολυκατοικία. Τον γνώρισε αμέσως. Κρατούσε από το χέρι ένα μικρό ξανθό κορίτσι ενώ ένα αγόρι, στα δώδεκα περίπου, βάνιζε πλάι του αγουροξυπνημένο. Μπορεί και να ήταν το παιδί

PABLO PICASSO
Γυναίκες που τρέχουν στην παραλία, 1922

που επικαλέστηκε εκείνος πως σύντομα θα έρχονταν στον κόσμο. Το είχαν προγραμματίσει, είχε πει... Τότε που έκλεινε αιμόφυρτο τον κύκλο του το άλλο πριν σχηματιστεί καλά καλά...

Τα είχε όλα σχεδιάσει στην εντέλεια. Σκούπισε βιαστικά το μέτωπό της πριν να γδυθεί ξανά, κοίταξε πάλι το είδωλό της στον καθρέφτη. Έσκυψε ξαφνιασμένη. Ανάμεσα στα πόδια μια μικρή κόκκινη κηλίδα λέκιαζε το άσπιλο λευκό. Μια λεπτή άλικη κλωστή κρέμονταν λίγο πιο ψηλά. Ζαλίστηκε. Της ήρθε να φωνάξει, να τρέξει, να ουρλιάξει να ξετυλίξει με τα ίδια της τα χέρια το πορφυρό κουβάρι μές το νωθρό της φύλο. Πόντους πιο πέρα στον καθρέφτη όμορφη γυναικεία μορφή, μεστή, ερωτική, αποφασισμένη. Σα ν' ακτινοβολούσε.

Καθώς σχημάτιζε τον αριθμό σταγόνες δάκρυα μούσκευαν τη μεταξένια ρόμπα. «Η Ελένη είμαι Κώστα. Με θυμάσαι; Σε σκεφτόμουν. Ωραία δεν ήταν τότε στην Αθήνα; Πέρασαν πέντε μήνες... Λέω να ξανάρθω, ξέρεις. Σε δεκαπέντε μέρες. Μη μου αρνηθείς, θα ήθελα να βρεθούμε. Στο ίδιο μέρος πάλι. Θα τα φροντίσω όλα εγώ. Σε δεκαπέντε μέρες. Όχι δεν γίνεται πιο πριν. Ναι θα σε πάρω μόλις φτάσω. Γεια...».

Άνοιξε τα παντζούρια. Γελούσε δυνατά καθώς κατέβαινε η στάβμη στην μπανιέρα. Τα προμελετημένα, σκέφτηκε. Σχεδόν ευλαβικά ακούμπισε την κούκλα στο κρεβάτι. Την καστανή, την πιο αγαπημένη, με το τριζάτο φόρεμα. Ολόιδια όπως τότε κι ας είχε μείνει χρόνια φυλαγμένη στο μπαούλο. Με το στόμα μισάνοιχτο σ' ένα χαμόγελο αδιόρατο, περίπου αινιγματικό. Πώς ελαμπε έτσι σήμερα ο ήλιος σαν να 'ταν καλοκαίρι δέκα, είκοσι, τριάντα, σαράντα ίσως χρόνια πριν.

*προδημοσίευση από το λογοτεχνικό περιοδικό *Αλφειός*

